

Ihor Nabytovych

University of Maria Curie-Skłodowska in Lublin, Poland

ORCID: 0000-0001-9453-158X

Епістолярій Дарії Віконської як люстро творчої екзистенції

The Epistolary Writings of Dariya Vikonska as a Speculum of Creative Existence

Abstract

The figure of Dariya Vikonska (Karolina Ivanna Fedorovych-Malytska, 1893–1945) is little known and is one of the least studied in contemporary literary and art studies. Today, her forgotten research and literary heritage is coming back into Ukrainian cultural society. The artist can fully and deeply experience the fullness of human existence and transfer these experiences to the canvas, express it in music, or put it in the “clothes of the word” – in literature. National tradition and the sense of national belonging are very important for the artist. Hence, the vision of creativity as a process is deeply national. This national orientation of the artist is directly related to creativity as a national phenomenon rooted not in the borrowed and universally dismantled ideas and images but in the space of the national psyche. Dariya Vikonska was constantly interested in the psychology of creativity of the artist (writer, painter, composer). Her epistolary inheritance, as well as her literary studies and art studies, create a special ideological system of the vision of mental processes associated with creativity. This interest in the psychology of creativity requires the vision of art and literature as a national phenomenon inextricably linked with the mental features of the creative process seen as directly connected with the national ethnopsychology. Dariya Vikonska’s ideological, cultural, historical, and aesthetic ideas about literature, literary work, and art were surprisingly innovative, extremely relevant, and expressed the most recent ideas of the development of Ukrainian culture in the context of European culture.

Keywords: Dariya Vikonska, psychology of creativity, creativity, worldview.

Іванна (Йоанна) Кароліна (Ліна) Маєр-Федорович (за чоловіком – Малицька) (1893–1945), письменниця українсько-австрійсько-польського походження, авторка короткої прози, літературознавчих, літературно-критичних та мистецтвознавчих досліджень¹, увійшла в українське письменство та культуру як Дарія Віконська². Не збереглися щоденники мисткині, в які вона вносила свої думки, переживання, ідеї. Однак згадки про існування таких записників перетривали у її листах.

Найменш дослідженою нині залишається її епістолярна спадщина³. Листи до отця Йосафата Скрутеня дозволяють заглянути у внутрішній світ мисткині, майже через століття почути її думки щодо психології творчості, зрозуміти широку гаму її переживань мистецтва, літератури, культури, окреслити ті психологічні чинники, які формують світ її творчого пошуку й художньої реалізації мистецьких ідей.

Тож у запропонованій статті розглянемо як Дарії Віконській як кризь призму її листів розгортається її доктрина мистецької творчості, як її оточення й контекстуальний простір впливають на формування її ідіомистецької доктрини бачення світу.

¹ *Dariia Vikonska (1893–1945): Bibliografichni pokazhchyyk*, uporiadnyk V. Gabor, Lvivska naukova biblioteka im. V. Stefanyka, Lviv 2007; D. Vikonska, *Zhinka v chornomu: Etiudy, poezii v prozi, narysy, dialohy*; James Joyce: *Taina yoho mystetskoho oblychchia*, uporiadnyk V. Gabor, Piramida, Lviv 2013; D. Vikonska, *Ars Longa... Literaturoznavstvo. Mystetsvoznavstvo. Kulturolohiia*, uporiadnyk N. Polishchuk, Piramida, Lviv 2015; D. Vikonska, *Za sylu y peremohu*, ch. 1: *Za derzhavnu bronzu*, Piramida, Lviv 2016.

² I. Nabytovych, *Dariia Vikonska – lytsar ukrinskoho. Il Rinascimento*, [w:] D. Vikonska, *Za sylu y peremohu*, ch. 1: *Za derzhavnu bronzu*, Piramida, Lviv 2016, s. 7–31; I. Nabytovych, *Rodovid Darii Vikonskoi*, «Studia Polsko-Ukraińskie», nr 5, 2018, s. 141–160.

³ U. Kryshtalovych, *Dovkola odniiei knyzhky. Lysty Darii Vikonskoi (Ivanny Fedorovych-Malytskoi) do Yosafata Skrutenia (1931–1932)*, [w:] *Zapysky Lvivskoi naukovoï biblioteki im. V. Stefanyka*, Vypusk 15, Lviv 2007, s. 318–355; *Istoriia odnoiï dushi. Epistolarna spadshchyna Darii Vikonskoi*, uporiadnyk N. Polishchuk, Piramida, Lviv 2019; *Lysty Malytskych Liny i Mykoly do Yosafata Skrutenia*, Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv u Lvovi, Fond 376 (Fond Ivana Yosafata Skrutenia), Opy 1, Sprava 101.

У жовтні 1931 року Ліна Малицька разом із чоловіком уперше виїхала на курорт до Криниці-Здруй. Потім вона ще кілька разів приїжджатиме сюди лікуватися. Але цей перший приїзд був для мисткині найцікавішим і найважливішим на знайомства, духові контакти. Саме під час першого побуту у Криниці-Здруй Дарія Віконська познайомилася із важливою постаттю у її творчому світі: отцем-ченцем, доктором Йосафатом Іваном Скрутеном – редактором «Записок Чину св. Василя Великого», професором філософії у греко-католицькій богословській академії у Львові, дійсним членом Наукового товариства імени Шевченка.

Їхнє листування триватиме вісім років. Сьогодні воно залишається найважливім джерелом для вивчення творчого становлення Дарії Віконської як письменниці, літературознавця й мистецтвознавця, контекстуальних площин її творчости, мистецьких переживань і устремлінь.

Важливість міжлюдського спілкування, зокрема й листовного, у тому, що воно не просто є засобом задоволення сенсорного голоду як такого. У глушині й відірваності від культурного європейського життя для Дарії Віконської листування із отцем Скрутеном було одним із засобів виміни думок із людиною, яка інтелектуально відповідала її духовим та духовним потребам. Письменниця високо цінувала можливість спілкування з цим адресатом.

Під час знайомства у Криниці Дарія Віконська подарувала отцеві Скрутенові свою книжку *Райська яблінка*, яка щойно вийшла друком. Ця книжка, за свідченням самої авторки, була написана у 1927–1928 роках. Критика відгукнулася на вихід цієї книжки: від захоплення – до негачії й нерозуміння.

Отець Йосафат Скрутень написав ґрунтовну рецензію на *Райську яблінку*, розподіливши свій відгук на дві частини. У частині першій – *Довкола однієї книжки* – він детально ознайомлював читача із життєописом та творчою постаттю Дарії Віконської, відкриваючи цей псевдонім і означаючи, що за ним прихована Іванна Кароліна Федорович-Малицька. У другій частині рецензії детально аналізувалися мистецькі та жанрові особливості твору.

Спочатку обидві частини рецензії були узгоджені із авторкою, однак коли редактор «Діла» Василь Мудрий уже готовий був опублікувати цей відгук, Ліна Малицька передумала відкривати свій псевдонім. Вона настійливо просила, що у статті про *Райську яблінку*

не сміє бути ні одного натяку на те, хто є і як в дійсності називається авторка *Райської яблінки*. Тим самим, очевидно, відпадуть усілякі «особисті» замітки, як і усі замітки про які-небудь попередні літературні праці авторки. Авторка досі – незнана. Є лише її книжка. Поза тим – нічого⁴.

Лише через декілька років псевдонім Дарія Віконська перестане бути таємницею, хоча й надалі свої рецензії й деякі статті вона друкуватиме під реальним іменем, а книжки – під іменем прибраним.

На прохання отця Йосафата Скрутеня Дарія Віконська написала кілька рецензій до «Записок Чину св. Василя Великого». Спочатку праця над цими оглядами її тішила й захоплювала й вона писала йому: «Я врадувана, що звете мої рецензії “солідними”». Вони мене заняли і зацікавили»⁵.

Однак дуже швидко вона виявила, що написання таких рецензій та оглядів забирає дуже багато часу, творчої наснаги, відволікає від здійснення її особистих творчих прагнень і устремлень. Тож коли через кілька років, коли вона працюватиме над збіркою *За державну бронзу* – першу із серії *За силу й перемогу*, отець Йосафат Скрутень запропонує їй написати рецензію на книгу про давнє візантійське мистецтво, вона рішуче відмовить, аргументуючи це тим, що не є фахівцем у цій царині, й повідомить, що дуже інтенсивно працює над своїми есеями, які складатимуться на *За державну бронзу*:

Моя теперішня праця вимагає повного зосередження думки – тому писання листів або що-небудь іншого, **не належного до світа моїх**

⁴ U. Kryshталovych, op. cit., s. 338.

⁵ *Lysty Malytskykh Liny...*, Ark. 65(zvorot)–66.

нарисів – відриває мене не тільки від мого писання, але розпорошує мені думку – так що кожний лист мій є писаний коштом часу та сил, потрібних мені для того найважливішого...⁶

Літературна спадщина Дарії Віконської є надзвичайно цікавим прикладом того, як художня література стає віддзеркаленням не життя матеріального, а тих духових процесів, які формують *Zeitgeist*⁷, інтелектуальний та мистецький клімат епохи. Сама Віконська відчувала це особливо загострено. У *Райській яблунці* – збірці філософсько-мистецьких есеїв, вона сформулює це переконання:

Всі мистецькі школи, від найдавніших, через Давида та Делякруа аж до імпресіоністів, а від них до теперішніх напрямків, не є нічим іншим, як документами духового ставлення кожночасного покоління до явищ сучасного їм життя⁸.

Сучасники у багатьох випадках не до кінця розуміли ідей, закладених у цю книжку та світоглядних підстав, задекларованих у ній. Очевидним було, що йдеться про жанрову трансформацію сократівських діалогів. Але існує й інший рівень цього твору: тут відображено дискусії про ті найпекучіші проблеми, які поставила епоха Модернізму, зокрема й, ідеологічного протистояння ірраціоналізму з матеріалізмом, які в інших студіях (особливо у книжці *За державну бронзу*) отримують розвиток – у протиставленні консерватизму та ліберального та соціалістичного світоглядів. Тут і проблеми особливостей ірраціонального світобачення, і любови (спроба знайти розрізнення між *agapē* та *erōs* – любов'ю духовою, «платонічною», яка інколи навіть межує з християнським милосердям – у протиставленні до еросу та кохання); гострі дискусії навколо ідеї мистецтва як первісної основи, яка здатна змінювати світ, проблем первинності ідеалістичного перед матеріалістичним, проникливі спостереження

⁶ Ibidem, Ark. 143(zvorot).

⁷ Дух часу. – німецьк.

⁸ D. Vikonska, *Zhinka v chornomu...*, s. 92.

щодо можливості бачення мистецтва як відблиску світу *sacrum*, адорації смерти та безсмертя через мистецтво.

Цей дискусійний простір *Райської яблінки* безпосередньо занурений в ідеї сецесійної культури. Сецесія загалом стала одним із своєрідних провісників і виявів народження Модернізму. Цей мистецький напрямок у великій мірі виражається через особливу декоративність, зокрема через «квітковий стиль» у малярстві, літературі, архітектурі. Одночасно сецесійне світо-вираження угрунтовує й репрезентує вияви прагнення людини Нового часу повернутися до природи.

Ідеї Дарії Віконської перегукуються з переконаннями англійського поета Романтизму Персі Шеллі, який виідеалізовував роль поета як шукача прекрасного, зануреного у світ природи, у пошук її таємничих глибин і знаків.

Листи привідкривають і інші потаємні механізми творчого процесу, приховані зазвичай від стороннього ока: «Не вмію й не бажаю писати поверхово...», пише Дарія Віконська й у інших листах визнає: «Я не лише читаю неймовірно поволи, але о скільки збираюсь написати щось “наміреного” – отже щось не суб[']ективне але об[']ективне – мені також іде багато часу».

Мені ледве стає часу та сили працювати над власними намірами. Ви знаєте мене з того, що нечувано поволи читаю. Книжку, яку інші перечитають за 5 днів – я читаю **понад місяць**. Отже є виключ[е]но, щоби я писала рецензії нових книжок – також тому, що я не читаю звичайно «нових книжок», а лише такі книжки, яких вважаю за потрібні для себе⁹.

І далі – ще одна із засад творчості. Вона намагалася сприймати написане нею ніби чужими очима:

В літературній праці завсіди роблю так, що на кінці написане мною ще кілька разів стараюся перечитати так, **немов це не я читаю** свій власний скрипт – а стараюся читати якомога критично, навіть: неприхильно, **умом третьої особи**¹⁰.

⁹ *Lysty Malytskykh Liny...*, Ark. 54, 12(zvorot), 54–54(zvorot).

¹⁰ *Ibidem*, Ark. 48(zvorot).

Творчий процес для неї нерозривно пов'язаний із усамітненням, порушення якого, навіть найближчими людьми, виводить із творчої рівноваги й концентрації:

...Родинне життя має, щоправда, свої насолоди, а де і свої вимоги. Це не є: сісти перед бюрко[м] і писати від дев'ятої до одинадцятої. Тут прийдуть Ваші близькі, щось скажуть, дещо спитають, і треба охоче відповідати на все. Нераз і проситься: «Вибач, тепер пишу!». Але не завсіди, бо знаю, що ті, що ідуть до мене, є в потребі розмови, виміни думок і не вільно егоїстично (хоч би для праці) занедб[ув]ати других [...]»¹¹.

Мисткиня відкриває проблему невпевнености у своїй творчості, у творчому шуканні, непереконаности у правильності свого мистецького шляху:

...Стараюся здобути собі вмлість і вправність літературної техніки. На це складається: *primo*) бодай трохи оригінальні спостереження, *secundo*) вмлість убрати їх в слова. [...] Ви можете дати собі справу з факту, що літературна діяльність для мене не лише «побічна», але вона нині містить у собі головне заінтересовання (для мене) життям¹².

Вона пише про обставини, у яких їй доводиться

вивчати цю літературну вправність, до якої я з цілою силою прямую. Може я трохи розпещена передвоєнним життям, коли 2-х річно ми бували в Парижі, часто у Відні – та взагалі матеріяльні обставини були такі, що дали можливість кращого контакту з заграничними артистами та інтелектуальним життям. Нині, постійно перебуваючи на селі [...] – я при своїй праці та постійних зусиллях маю до диспозиції себе, себе і ще раз себе – з додатком деяких книжок, яких купую і читаю у мірі фізичної та умової можности. Я по більшій часті відтята від світу, а то передовсім зі світом, який мене цікавить: світ інтелектуальної еліти. Окрім цього, також іншого, природно-людського, товариського контакту майже нема, з якого можна б черпати безпосередні вражіння¹³.

¹¹ U. Kryshchalovych, op. cit., s. 349.

¹² Ibidem, s. 342–343.

¹³ Ibidem, s. 343.

Отже, йдеться не просто про сенсорний голод, властивий будь-якій людській істоті. Мова про голод духовий, голод на культурний обшар, у якому учений чи мистець отримує поживу для інтелектуального існування, в якому шліфуються думки, творчі задуми, де спосіб інтелектуального існування, декартівське *cogito – ergo sum*¹⁴, потребує безперестанного поповнення новими мистецькими, науковими враженнями, тим, що народжує, продукує й підтримує інтелектуальну духову енергію.

Письменниця додає ті негативні умови для її інтелектуального життя щодо адсорбції ідей і прямувань інтелектуального світового простору, коли

повторюється що раз частіше от-який прояв: читаю нову книжку, або нового автора, та находжу в нього точно-точнісінько ту саму думку, **так само убрану в слова**, яку я, переважно кілька тижнів чи місяців **перед тим** також стрічала *auf meinen Gedankengängen*¹⁵. Якби ходило з правила о якісь там оклепані, загально відомі та загально-признані факти, мені б не було ані дивно, ані прикро. Тут одначе річ мається гірше. Природно, з одного боку констатую з великою втіхою, що, мабуть, потраплю правильно думати, коли сама, цілком сама я доходжу до таких висновків, або маю такі самі інтуїції, які мали другі, нині визнані письменники. Та одночасно мені боляче і прикро, що те, до чого я доходжу коштом нераз болючої аналізи життєвих прав або те, що ущасливило мене наче божеська інспірація, що саме те «друкують» другі, отже моє спостереження вже не «нове», що і хтось готов твердити, що я «начиталась» (др. О. Грицай), або просто відписала дещо від других!¹⁶

Переконання у тому, що вона мислить і розуміє сучасне мистецтво та літературу так, як її бачать і розуміють найбільші сучасні європейські інтелектуали, пересвідчує, що вона, живучи далеко від культурних і інтелектуальних метрополій, може тут, у глушині галицької провінції, в маленькому селі під Тернополем відслідковувати тенденції розвитку і устремлінь сучасного її світу культури й літератури.

¹⁴ Думаю – отже існую. – латинськ.

¹⁵ У послідовності моїх думок. – німецьк.

¹⁶ U. Kryshalovych, op. cit., s. 343.

Щоб скорелювати своє розуміння головних принципів та ідей психоаналізу, який утверджується у повсякденності наукового та мистецького життя Європи та Америки, Дарія Віконська проводить експеримент: читаючи *Вступ до психоаналізу* Зигмунда Фрейда, вона, перед тим, як прочитати висновки, «бажаючи перевірити, чи добре зрозуміла усе прочитане»,

писала собі на папері власну коротку дефініцію. Опісля я далі читала і знову стрічала речення в якому *Freud* [Фройд. – І. Н.] точно моїми словами з'ясовує головне завдання своєї методи. Це ж був доказ, що я розуміла правильно все прочитане¹⁷.

І знову ж у листі вона засвідчує, що цю книжку Фрейда порадив їй для студіювання «головний лікар санаторію у Грєфенбергу, в якому х[в]орих лікували, застосовуючи психоаналіз».

Про гострий контраст до загадок про постійні відвідини на початку століття Відня й Парижа – світових метрополій культурних подій, мистецьких нуртувань, зародження та розвитку різних напрямків Модернізму – в жовтневому листі 1933-го вона писатиме:

На селі тепер дуже тихо. На селі завмирає життя, коли завмирає природа. Всі живуть тихо, обмежуються до конечних денних занять та обов[']язків. Тільки по містах, не дивлячись на природу, штучне життя якраз розгориться – театри, трансакції, кав[']ярні, різне, одно приємне, друге прикре, але **все** далеке від природи. Моя спальня до сходу і щорана я дивлюся на величавий образ небесного краєвиду. Що найкраще – не купити грішми¹⁸.

Мисткиня привідкриває скромний секрет своєї обізнаности із найновішими тенденціями розвитку європейської літератури: «Тримаю [отримую. – І. Н.] “The Time Literary Supplement” і “Nouvelles littéraires” завдяки яким і тут на селі довідаюсь про те, що хвилює літературний світ Заходу»¹⁹.

¹⁷ Ibidem, s. 344.

¹⁸ *Lysty Malytskykh Liny...*, Ark. 127(zvorot).

¹⁹ Ibidem, Ark. 125.

У цьому ж листі вона згадує прикру замітку мистецтвознавця й поета Миколи Голубця, який

написав не дуже то культурну статтю на мою адресу в газеті «Наш Театр» [насправді йдеться про «Наш Прапор». – І. Н.] з 15 червня. Видно це так[а] його вдача завсіди дошкулити комусь – раз такому, раз іншому. Знаючи його тактику супроти багатьох, мене його стаття не зворушила.

В іншому листі вона виразить власну імперативну норму, яку вона виробила в собі після багатолітнього досвіду найчастіше неприємного ставлення до неї критики:

Глибше не переймаюсь жодною критикою. Вона здебільша дуже одностороння. Кожний судить зі свого становища і ще частіше навіть не старається розуміти твір. «Треба писати» – отже скоро прочитає або перелистовує і вже пише. І часто не тільки негативний осуд літ[ературних] праць, **але також похвала** – полягає на непорозумінні²⁰.

У згаданій кореспонденції Голубця саме і йдеться про те, що нібито поза культурними центрами, у селі під Тернополем, не можна слідкувати за світовими прямованнями розвитку малярства й літератури:

Усупереч високому рівневі, на який протягом останнього десятиліття піднялося українське образотворче мистецтво, наше мистецтвознавство та мистецька критика, ходять здебільша утопаними стежками дрібноміщанства і професіонального ділетантизму. Живе в нас ціла низка громадян обох полів, що за браком замилювання до кориснішої роботи, займається пописуванням до газет та журналів на... мистецькі теми. Починають свою кар'єру скромно і несміливо, але з часом набирають відваги й починають кусати. Живе собі приміром у заглухлomu селі добродійка, що хоч була за границею, але не читала мабуть Лейкіна, й тому з подивугідною відвагою пише про мистецтво і мистців так, якби на правду визнавалася в тій складній матерії. Пані І. Федорович-Малицька (так називається ця шановна добродійка) не віднини занедає своє домашнє господарство у святому переконанні, що служить

²⁰ Ibidem, Ark. 127(zvorot), 132.

добрий справі українського образотворчого мистецтва. Зрештою, папір терпеливий...²¹

Згадка російського письменника Ніколая Лейкіна у цьому пасквілі не випадкова, хоча його ім'я вже мало що могло сказати галицькій публіці. Йдеться про його книжку *Наши за границей* (*Наші за кордоном*, 1890), у якій у сатиричній формі представлено мандрівку російського подружжя купців за кордон, їх дикунство, невихованість і безпросвітнє нерозуміння традицій і звичаїв та етикету європейських народів. Російська царська цензура заборонила перекладати цей твір польською – з огляду на можливу реакцію знущань і насмішок поляків із неосвіченості й безкультур'я росіян. Із тієї ж причини ще у 1884 році у Варшаві й інших частинах Польщі, окупованих росіянами, було вилучено всі книги Лейкіна.

Історія із заміткою Миколи Голубця про мистецтвознавчі публікації Дарії Віконської достоту точно нагадує відому євангельську історію. Апостол Вартоломій (Натанайл), який походив із Кани Галилейської, на твердження про те, що Ісус, син Йосифа із Назарету, є Месією, скептично запитує: «Та хіба може бути з Назарету щось добре?». Апостол Пилип відповідає короткою сентенцією: «Іди і побач»...

Для Дарії Віконської украй важливою була та приватна територія, де вона могла писати, читати, зрештою медитувати. Відсутність такого простору для усамітнення стає прикрою перешкодою для її творчости.

У червні 1932 вона ділиться маленькою радістю: «Нарешті я тепер вже упорядкувала свій літній pokій – мою робітню...». В 1935 році розпочалася перебудова й ремонт цієї робітні, яка потривала якийсь час. Це породило проблему доступу до книжок і на початку 1937-го вона жаліється: «Книжки мої запаковані недоступно в одному неопаленому покою від двох літ, коли т. зв.

---

²¹ М. Holubets, *Spletnychannia chy mystetstvoznavstvo*, «Nash Prapor», nr 46, 1933, s. 6.

робітня моя указалась неможлива [до використання. – І. Н.] і перебуд[ов]ують її»²². Опис цього її нового кабінету – того важливого особистого простору, в якому вона займалася творчістю, – залишив Євген Маланюк. Це – «бічний палацик із стрункими ампірними колонами, що залишився був від великих палацових забудовань у Шляхтинцях по І світовій війні», де була «добірна, хоч числом невелика, бібліотека»,

кількісно нечисленні, але цінні й так само добірні образи, гравюри й статуетки, що на другім поверсі (де були її «апартаменти») творили естетичний складник життя, творили атмосферу й дух оточення... постійної її самоти²³.

Це та внутрішня самотність, яку ще задовго до Маланюка в рецензії на *Райську яблінку* зауважував отець Йосафат Скрутень. Йдеться про особливу самозаглибленість у свій внутрішній світ, ідеї, творчі поривання.

Прогулянки стають стимулом для її творчості, можливістю вийти за межі замкненого простору. У березневому листі (1932 р.) вона повідомлятиме:

...У нас є дальша зима. Ходжу щоденно по 2 [рази] на прохід, але напрям ходження дуже обмежений, тому що усюди є маси снігу і можна лише ходити там, де дороги вже удоптани²⁴.

Один із жовтневих листів того ж 1932 року відкриває украй індивідуалістичне світосприймання мисткині й декларує імпресіоністичне світовідображення як спосіб мислення. Як і в багатьох її художніх мініатюрах у цьому листі відчувається рука майстра мікродеталей, спостережливості, метафоричного бачення світу. Такий опис стає одразу ж і реалізацією переконання англійського маляра та поета епохи Романтизму Вільяма Блейка про те, що

²² *Lysty Malytskykh Liny...*, Ark. 88–88(zvort), 144(zvort).

²³ Y. Malaniuk, *Dariia Vikonska*, [w:] idem, *Knyha sposterezhen*, t. 2, Homin Ukrainy, Toronto 1966, s. 387–388.

²⁴ *Lysty Malytskykh Liny...*, Ark. 53, 70.

малярство та поезія мають взаємно проникатися – аж до того, щоб колись злитися у щось єдине й цілісне:

...Кілька слів про золоту осінь в нас, у полі і в парку. Парк опустів. Майже усі літні птахи вже відлетіли. Зістали лише сороки чорно-білі, вправді дуже декоративні. З виїмком кількох молодих ясенів, що стратили все листя – усі інші дерева ще мають листя на собі, хоча деякі дуже вже ріденькі. Але кілька високих каштанів цілком поживтіло. Такі ясно-золоті вони, що дивлячись на них, видається, що вони освітлені сонцем. Але це не сонце, а їхнє власне ясно-жовте світло. В парку пахне немов у лісі. Під ногами вже є повно упалого листя – червоно-бронзового. Цвітуть пізні гвоздики, кілька айстрів – такі зворушливі, з дня на день приготовані на смертельний мороз, що їх спалить. Багато з них вже змерзло. Ходжу по стежках парку, походжаю і думаю багато цікавих думок, порівнюючи мої власні спостереження. [...] І все воно незмірно дивне і цікаве, ті видальні форми, що повстають і гинуть і щораз відновлюються. Кленові листки якісь агресивно-остро-викраєні, мужеські. Каштанові вибагливі, як віяла гарно убраної жінки. А листя ясенів тонко викраєне, як химерні корунки. [...] Цеї осені я також почала трохи малювати олійними фарбами з довільно добрим успіхом²⁵.

Наприкінці цього ж – і на початку наступного 1933-го року вона починає пробувати малювати пастеллю. Натхненням у цьому для неї стає малярство Едгара Дега.

Малярський імпресіонізм як спосіб її мислення виразнюється й у інших листах, у дрібних деталях гри кольорів: «Якраз, здається мені, сонце побідило і небо – кобальт з білими хмарами»²⁶.

Дарія Віконська привідкриває свої літературні уподобання, край особисті механізми переживання творів письменства, сприйняття поезії як подорожі до інтимного світу іншої людини. Тому вона теж ділиться сокровеним: надсилає

маленьку пам[']ятку. Це малий томик поезій мого улюбленого Юрія Дарагана. Він помер молодо, 17 березня 1926, на еміграції. Народився був того самого року, що і я. Він, окрім збірки *Сагайдак* ще видав дещо,

²⁵ Ibidem, Ark. 92(zvorot).

²⁶ Ibidem, Ark. 140(zvorot).

але в нас цього не годен дістати. Полюбила я його не лише тому, що [він] має у своїх віршах це «щось» – своєрідно вродженого артиста, артиста субтельного, в якого змісл краси нечувано розвинений – але головню тому, що в нього **по раз перший** я знаходжу ці чуттєві реакції на об[']єктивну красу, а не находжу зовсім оклепаних, сентиментальних мотивів буденної еротики разом із «дівчиною, вишневим садком, коханою» і т. д. Це «свого часу» було гарне і надалі є гарне в деяких поетів. Але радію з цілої душі, що поетичний ум Ю. Дарагана звучить іншими акордами²⁷.

Якась із поезій Дарагана, переписана власноруч Кароліною, що не увійшла до збірки *Сагайдак*,

особливо унагляднює те, що мені найбільше подобається в нього: чут[т]єву реакцію на красу об[']єктивних цінностей, а не круговорот у мряковин[н]і власних еротичних почувань, яких, голосами тисячу поетів, вже надто часто – і переважно **однаково** – оспівано... Данте також писав про Беатріче. Але як! Я їх [вірші Дарагана] нині знова перечитала з великою насолодою²⁸.

Дарія Віконська ділиться із адресатом і іншими ідеями, переживаннями та думками про літературу, продовжуючи привідкривати коло своїх читацьких зацікавлень, Пише, зокрема, що «я читала згаданий нарис Уляни Кравченко *Hédera helix* та і інші. Вона субтельна і чутлива, але не люблю її стилю з тими безконечними “*gedankenstrichen*”»²⁹.

У такому ж просторі виміни думок про літературу вона зауважує, що бельгійський поет, франскільон Еміль Верхарн, поезії якого вона читає, звичайно ж, в оригіналі – «одна з найсильніших [мистецьких] індивідуальностей передвоєнної доби. Він не солодкуватий, ані поверховий...»³⁰

Творчий процес і мистецьке освоєння світу нерозривне для неї із мовним простором. У одному з листів із лютого 1932 року Ліна

²⁷ Ibidem, Ark. 62.

²⁸ Ibidem, Ark. 62–62(zvorot).

²⁹ Бездумними прикрасами. – німецьк.

³⁰ *Lysty Malyskych Liny...*, Ark. 63, 66, 166(zvorot).

Малицька повідомляє, що чоловік навчає її старогрецької мови й вона тішиться, що вже вміє навіть трохи писати цією мовою. І тут же зауважує своє бачення античного коріння української культури: «А традиція наша – це ж Греція! – *Hellas und Rom*³¹ – Ті дві великі назви аж ви[б]лискуються, мов дорогі каміння»³².

Повсякденність постійно вривається у її приватне й мистецьке буття. Однією з таких реальностей повсякденности є приїзди гостей, які збурують і ламають усталений уклад життя і творчої праці:

Перспектива поновних гостей мене і так не одушевлює, бо потрібно спокою і гостям завсіди муситься посвятити певну частину часу. Годі. Очевидно мушу перервати усяку працю знову на якийсь час – бо до писання потрібно скупчення, а гості мене по більшій мірі розсівають³³.

Поступово у цій провінційній глушині формується невеликий культурний простір письменниці – коло людей, які визначають обличчя української галицької культури міжвоєнного двадцятиліття: окрім Йосафата Скрутеня Богдан Лепкий, Іван Крип'якевич, Софія Яблонська, Юрій Липа, Євген Маланюк, Василь Королів-Старий і Наталена Королева. «Кореспонденція, – писала вона, – частинно заступить [заступає. – І. Н.] мені розмову...»³⁴.

Епістолярія Дарії Віконської, яскравої представниці українського галицького Модернізму міжвоєнного двадцятиліття, дозволяє «запізнатися з унікальним візерунком багатой і водночас складної, вразливої, самобутньої людської душі й неординарної творчої особистости»³⁵. Листи мисткині до отця Йосафата відкривають світ мистецьких роздумів, сумнівів, творчого горіння й пошуку власного шляху у письменстві.

³¹ Еллада і Рим. – німецьк.

³² *Lysty Malytskykh Liny...*, Ark. 61.

³³ *Ibidem*, Ark. 72, 109–109(zvorot).

³⁴ *Ibidem*, Ark. 46(zvorot)–47.

³⁵ N. Polishchuk, *Taina yii nezbahnennoi indyvidualnosti*, [w:] *Istoriia odnoi dushi...*, s. 7.

References

- Dariia Vikonska (1893–1945): Bibliohrafichniy pokazhchyk*, uporiadnyk V. Gabor, Lvivska naukova biblioteka im. V. Stefanyka, Lviv 2007.
- Holubets M., *Spletnychannia chy mystetsvoznavstvo*, «Nash Prapor», nr 46, 1933, s. 6.
- Istoriia odnoi dushi. Epistolarna spadshchyna Darii Vikonskoi*, uporiadnyk N. Polishchuk, Piramida, Lviv 2019.
- Kryshchalovych U., “Dovkola odniiei knyzhky”. *Lysty Darii Vikonskoi (Ivanny Fedorovykh-Malytskoi) do Yosafata Skrutenia (1931–1932)*, [w:] *Zapysky Lvivskoi naukovoï biblioteki im. V. Stefanyka*, Vypusk 15, Lviv 2007, s. 318–355.
- Lysty Malytskykh Liny i Mykoly do Yosafata Skrutenia*, Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv u Lvovi, Fond 376 (Fond Ivana Yosafata Skrutenia), Opys 1, Sprava 101.
- Malaniuk Y., *Dariia Vikonska*, [w:] idem, *Knyha sposterezhen*, t. 2, Homin Ukrainy, Toronto 1966, s. 387–391.
- Nabytovych I., *Dariia Vikonska – lytsar ukrainskoho. Il Rinascimento*, [w:] D. Vikonska, *Za sylu y peremohu*, ch. 1: *Za derzhavnu bronzu*, Piramida, Lviv 2016, s. 7–31.
- Nabytovych I., *Rodovid Darii Vikonskoi*, «Studia Polsko-Ukraińskie», nr 5, 2018, s. 141–160.
- Polishchuk N., *Taina yii nezbahnennoi indyvidualnosti*, [w:] *Istoriia odnoi dushi. Epistolarna spadshchyna Darii Vikonskoi*, uporiadnyk N. Polishchuk, Piramida, Lviv 2019, s. 7–17.
- Vikonska D., *Zhinka v chornomu: Etiudy, poezii v prozi, narysy, dialohy; James Joyce: Taina yoho mystetskoho oblychchia*, uporiadnyk V. Gabor, Piramida, Lviv 2013.
- Vikonska D., *Ars Longa... Literaturoznavstvo. Mystetsvoznavstvo. Kulturolohiia*, uporiadnyk N. Polishchuk, Piramida, Lviv 2015.
- Vikonska D., *Za sylu y peremohu*, ch. 1: *Za derzhavnu bronzu*, Piramida, Lviv 2016.